

סיפורו של ג'ורג' באסאני

(עם הופעת "פינצ'ו קונטיני")

לאחרונה הגישה לנו הוצאת "עובד" בספריה לעם סיפור מפרי עטו של סופר איטלקי-יהודי בשם: ג'ורג' באסאני. מר באסאני שהוא עתה בשנות הארבעים לחייו חי ב"רומא ומשמש כעורך של הוצאת ספרים גדולה, וכן כמרצה מן המניין באקדמיה האיטלקית הלאומית לאמנות הדרמה. מר באסאני פרסם כבר כמה ספרים כמו: "סיפורי פרארה", "משקפי הזהב", "מאחורי הדלת", ו"אילו ספרו זה, שרואה אור עתה אצלנו, "גן פינצ'ו קונטיני", זכה ל"תפוצה בלתי רגילה ואף הוכתר ב"פרס ויארצ'ו".

ואמנם ספרו של באסאני עשוי ל"עניין את הקהל הישראלי מכמה בחינות. בחינה ראשונה: בהיותו יהודי איטלקי הוא פורש בפנינו הווי חיים יהודיים ערים בחלק ארץ ובשנים, שאולי ידועים מדוקומנטים, אך מעולם לא מתוך הספרות. באסאני מעלה בפנינו צעיר יהודי החי את השנים שלפני מלחמת העולם השנייה בפרארה שבאיטליה. אף על פי שהוא אינו לוקח חלק בעסקנותה הציבורית, לא האיטלקית ולא היהודית, הרי הוא ער למתרחש ומגיב על כך. בעיקר בחושו על בשרו את האנטישמיות ההולכת ופוקדת אותו ואת הטובים שבידידיו (אין מרשים להם להשתתף במועדון הטניס העירוני). מאידך הוא אינו דתי, מבגד רותו הוא מדיר רגליו מבית הכנסת, אולם היהדות שבו היא חלק בלתי נפרד ממנו: זכרונות הילדות הם יהודיים, הבית הוא יהודי, התנהגות האב, החגים ודרך חינוכו. אף התעניינותו היא יהודית, כאשר הוא מ"עלה סופרים ואמנים (הוא כותב די"סרטציה על אמנות איטליה בימי הביניים) הרי תמיד הוא מציין את התו המוצאי של האמן: אם הוא יהודי אם לא, וכך גם בכל השטחים: אם החברתיים ואם הלימודיים, כאשר הוא מתאר את היחסים הראשוניים שלו בינו ובין משפחת פינצ'ו קונטיני והכוונה בעיקר למיקול ול"אלברטו, ביניהם הוא כותב: "היה תמיד משהו אינטימי יותר ביחסים שביני ובין אלברטו ומיקול... כמו בן: ראשית, היינו יהודים, וזה בל-בד די בו".

מה יחסו של באסאני ליהדות? קשה לקבוע, הוא גם אינו מדבר על כך בכרור. את הסתייגותו מבית הכנסת אפשר להבין כהתנגדות טבעית של צעיר מתבגר הצועד את ראשית צעדיו העצמאיים. התנגדות זו המוצאת ביטוי לא רק בהתרחקות מן המסורת, אלא גם בהתרחקות מן ההורים, בבחירת מקצוע הנוגד לדעת (ספרות במקום רפואה) וכן בש"תיקה עמוקה שאינה מספרת ולא כ"לום על מעשיו ומחשבותיו. לעומת התרחקות פיזית זו מן היהדות ומ"בית הכנסת הרי שהתרחקות נפשית סנטימנטלית אינה יכולה להוצר, הרי א"עצם היותו יהודי הוא חלק מ"הותי ממנו, לפיכך כפי שצינו הא"סוציאציות הן יהודיות, הדימויים ו"כמובן זכרונות הילדות הבאים כאן לעיתים.

בחינה שניה היא: יהדות איטלית. אמנם יהדות פרארה אינה יהדות איטלית כולה אך יש בה ולו רק כדי לרמוז על שכבות שונות ביהדות זו. אנו פוגשים באותה משפחה אצילית בשם פינצ'ו קונטיני: האב הוא פרו"פסור למדעי היהדות. משפחתם עשירה והם נבדלים משאר יהודי המקום בעשרם ובהשכלתם. הם חשים עצמם

כיהודים עליונים עד כדי כך שיש להם בית כנסת משלהם, ורק ער התעצמות התנועה הפשיסטית הם מו"אילים להתחבר אל הקהילה היהודית המקומית. אלה היחסים שבין היהדות האיטלקית בינה לבין עצמה, ומה יחסה אל היהדות הכללית? כאן עור"לה ומוחש יחס של זלזול מעט, ו"אפילו התבכרות אל היהודים האשכנזים ובעיקר אל יהדות מזרח אירופה. (בתאורו את המשרתת הגרמנית יה - יהודיה כערך זר ואקזוטי).

הבחינה השלישית אינה נוגעת עוד בבחינה התימטית אלא בדרך כתיבת הספר, לבחינתה הצורנית. מר באסאני בחר להעמיד את ספור הדברים על צידם הריאלי ביותר, הוא נאמן למקום, לרחובותיו למקום ה"בילוי על תאור פרטיהם ביותר. אך עם זאת אין זה "ריאליזם אמת" הו"איל והוא עוטה באותה ראייה טובה ייקטיבית שהיא ספיציפית למחבר, ראייה שהיא פיוטית מאוד, מלאת רגש הגובל עם הרגשת חלומיות מ"סוימת. הרחובות אמנם בהם הולך המחבר הם רחובות פרארה, אך ה"ליכתו בהם ודרך תאוריו אותם, הרי הם הופכים לרחובות אחרים משופ"עים בהוויתו של בחור אוהב והווה מתלבט בתשוקות אהבתו ונאבק לע"צור בעדה כי עקרה היא. ראייה מ"יחדת זו המתפשטת בעת ובעונה א"חת על שני מישורים: הריאלי והעל"ריאלי, היא היא מצינו את יו"ד כ"הספר של ספר מעניין זה.

הספר נכתב לכאורה בפרשת זכרונות אוטוביוגרפיים, המספרים על אהבתו של צעיר יהודי לאותה בת טובים יהודית ממשפחת פינצ'ו קונטיני. עיקר הספור סובב על היחסים שביניהם, יחסים שמתפתחים בהדר"גה איטית ורק לבסוף בא מצב זה לידי משבר: אהבתו מערערת את העמדתו כמאהב ומיקול דוחה אותו בגס: מעליה. על אף הנימה הטר"גית של אהבה נכזבת מחד ולחש ה"אנטישמיות מאידך, הרי הדברים כ"תובים בדרך שקטה מאוד וכפי ש"צינו חלומית משהו ומתרפקת. לפי"כ הטרגדיה של הצעיר היהודי וה"אוהב מצטלצלת באזנינו, בדממה זו, ברעם עז כל כך כשהדיו עונים ב"יתר שאת.

הסיפור על משפחת פינצ'ו קונטיני בא לידי גילוי בשתי דרכים. בפתח"ה לספור מצטט המחבר את שידוע הוא על המשפחה מדברי הימים, ה"ינו: מסיפורי הרחוב היהודי ואנ"שיו. כאן מובאים פרטים יבשים דקו"מונטריים ביוגרפיים ממש על בני המשפחה, המוצאות אותם, המקרים הטר"גיים בחייהם, דרך נישואיהם ו"מותם. כל זאת נמשך עד הגיעו ל"צ"עירים שבמשפחה מיקול ואלברטו. בחלק השני שהוא ההתוודעות. מ"תנה גם דרך הכתיבה. המשפחה מת"קרבת אלינו יותר ויותר, הפרטים ה"יבשים מתעלמים ובמקומם באים פרטים של התרשמות, של התייחסות אישית רגשיים והגיגיים. שתי דרכים להכרות זו: הפורמלית והאישית באות אמנם זו לצד זו, אולם לבסוף מ"לימות זו את זו. גם המחבר אינו מ"סיים בסוף ספרו את הפרשה, אלא רומז לנו כי את סופה נוכל למצוא בפרק הראשון, הביוגרפי שם הוא מספר כי סופה של משפחה זו שגש"מדה במחנות ההשמדה של הנאצים בגרמניה.

כך שלסיכום נומר: שלספריית תרגומינו העבריים נוסף ספר נאה ובעל יחוד, שיהנה כל קורא השולח עיניו לשורותיו.